

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تربیت معلم تهران
دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی
پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی تربیتی

عنوان پایان نامه:

« بررسی رابطه بین نقش‌های جنسیتی، وضعیت های هویت شغلی
با ترس از موفقیت دانشجویان دختر و پسر سال چهارم رشته‌های فنی
و مهندسی دانشگاه‌های دولتی تهران »

استاد راهنما:

سرکار خانم دکتر مهرناز شهرآرای

013205

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمد نقی فراهانی

پژوهشگر:

بهشته عبدی

سال تحصیلی:

۱۳۷۹-۸۰

تقدیر :

....به سینه پر مهر مادر که آفتاب فروزان مهربانی و عشق است
....به روح پر عظمت پدر که چون شمع‌ی روشنایی بخش زندگی ما بود و سونت تا دنیای
ما را ساخت.
....به برادران و خواهران گرانقدرم و..... هر کس که آشناست.

صمیمانه سپاسگزارم...

از سرکار خانم دکتر شهرآرای که با تلاشهای دلسوزانه، رغبت فراوان و دقت نظر دانشمندانه و صمیمیتی سبز، در این پژوهش و نیز در تمام مراحل تحصیلی ام؛ رهنمون، راهگشا و بسیار تاثیرگذار بودند.

از آقای دکتر فراهانی که با صبر و حوصله فراوان و انگیزه‌ای ستودنی، مشاور لحظه‌های دشوار پژوهش حاضر بودند.

از خانم دکتر اکبرزاده، آقای دکتر فرزاد، آقای دکتر کیامنش، آقای دکتر مرادی، آقای دکتر کاویانی و آقای دکتر کشاورز که در طول انجام این پایان نامه از نظرات گرانقدرشان بهره‌مند شدم.

از آقای دکتر جیمز مارسیا که با بزرگواری کتاب ارزشمند خود را برای اینجانب فرستادند و نیز راهنمایی‌های ارزنده‌ای را به ما عنایت فرمودند..

از سرکار خانم دکتر حجازی و آقای دکتر مرادی که زحمت داوری این پایان نامه را بر عهده گرفتند.

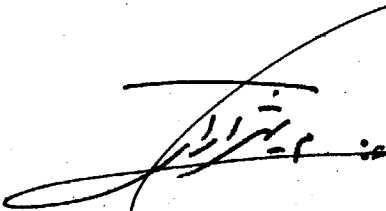
دوستان گرامی ام بویژه سرکار خانم‌ها بیتا نائینی، سیمین دانیالی و کتابیون مبشر که همراه و همدل من در اجرای این طرح بودند.

بنام خدا

دانشگاه تربیت معلم

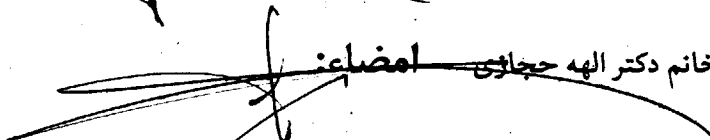
دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی

این پایان نامه تحت عنوان بررسی رابطه بین نقش‌های جنسیتی و وضعیت‌های هویت شغلی با ترس از موفقیت دانشجویان دختر و پسر سال چهارم رشته‌های فنی و مهندسی دانشگاه‌های دولتی تهران، در تاریخ: ۷۹/۱۲/۲۲ ارائه و با درجه عالی و نمره ۱۹/۷۵ پذیرفته شد.

امضاء: استاد راهنما: سرکار خانم دکتر مهرناز شهرآرای

امضاء: استاد مشاور: جناب آقای دکتر محمد نقی فراهمانی

امضاء: استاد داور داخلی: جناب آقای دکتر علیرضا مرادی

امضاء: استاد داور خارجی: سرکار خانم دکتر الهه حجازی

مدیر گروه و نماینده تحصیلات تکمیلی: آقای دکتر محمد نقی فراهمانی

امضاء:

فهرست مطالب

عنوان.....	یک
تقدیم.....	سه
چکیده.....	یازده
فصل اول.....	۱
۱- مقدمه.....	۲
۱-۱: بیان مسأله.....	۴
۱-۲: اهمیت پژوهش.....	۷
فصل دوم.....	۸
۲- مقدمه.....	۹
۲-۱: جنسیت.....	۱۱
۲-۲: نقش جنسیتی.....	۱۴
۲-۲-۱: کلیشه‌ها و نقش‌های جنسیتی.....	۱۴
۲-۲-۲: نظریه‌های رشد نقش جنسیتی.....	۱۷
۲-۲-۲-۱: نظریه زیستی.....	۱۷
۲-۲-۲-۲: نظریه روان‌تحلیلگری.....	۱۸
۲-۲-۲-۳: نظریه یادگیری اجتماعی-شناختی.....	۱۹
۲-۲-۲-۴: نظریه رشدی شناختی.....	۲۱
۲-۲-۲-۵: نظریه طرحواره جنسیتی.....	۲۲
۲-۲-۳: طبقه‌بندی نقش‌های جنسیتی.....	۲۳
۲-۲-۴: نقش جنسیتی و جنس در گستره تحقیقات.....	۲۶

۲۹ ۲-۳: هویت شغلی
۲۹ ۲-۳-۱: خویشتن
۳۱ ۲-۳-۲: هویت: تعاریف
۳۲ ۲-۳-۳-۱: نظریه اریکسون
۳۶ ۲-۳-۳-۲: نظریهٔ مارسیا
۴۱ ۲-۳-۴: حیطه‌های هویت: هویت شغلی
۴۴ ۲-۳-۵: وضعیت‌های هویت:
۴۹ ۲-۳-۶: چرخه رشدی هویت:
۵۲ ۲-۳-۷: هویت و جنس:
۵۵ ۲-۳-۸: هویت شغلی و جنس در گستره تحقیقات:
۵۹ ۲-۳-۹: هویت، جنس، نقش‌های جنسیتی
۶۲ ۲-۴: ترس از موفقیت
۶۲ ۲-۴-۱: انگیزه پیشرفت، تعاریف و نظریه‌ها:
۶۵ ۲-۴-۲: دیدگاه ماتینا هورنر: انگیزه اجتناب از موفقیت (ترس از موفقیت)
۶۸ ۲-۴-۳: ترس از موفقیت و نقش جنسیتی:
۷۵ ۲-۴-۴: ترس از موفقیت و جنس:
۷۸ ۲-۴-۵: ترس از موفقیت و هویت در گستره تحقیقات:
۱ فصل سوم
۸۵ ۳- مقدمه:
۸۵ ۳-۱: روش تحقیق:
۸۵ ۳-۲: توصیف آزمودنی‌ها:
۸۵ ۳-۲-۱: جامعه آماری:

۸۶	۳-۲-۲: حجم نمونه:
۸۷	۳-۲-۳: روش نمونه‌گیری:
۸۷	۳-۳: تعاریف عملیاتی متغیرها:
۸۹	۳-۴: ابزارهای اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق:
۹۰	۳-۴-۱: پرسشنامه نئش جنسی بم:
۹۹	۳-۴-۲: پرسشنامه وضعیت هویت شغلی دیلاس:
۱۰۳	۳-۴-۳: مقیاس ترس از موفقیت:
۱۰۸	۳-۴-۴: پرسشنامه مشخصات فردی:
۱۰۸	۳-۵: شیوه اجرای تحقیق:
۱۱۰	۳-۶: روش‌های تجزیه و تحلیل آماری:
۱۱۱	فصل چهارم :
۱۱۲	۴- یافته‌های پژوهش:
۱۱۲	۴-۱: بخش اول: شاخصهای توصیفی:
۱۱۹	۴-۲: بخش دوم: بررسی یافته‌های مربوط به سؤالات اصلی تحقیق:
۱۳۱	فصل پنجم :
۱۳۲	۵- مقدمه:
۱۳۳	۵-۱: قسمت اول: بحث و نتیجه‌گیری یافته‌های تحقیق در مورد تعاملات و
۱۳۳	اثرات اصلی متغیرها:
	۵-۱-۱: بخش اول: تعامل نقش‌های جنسیتی، وضعیت‌های هویت شغلی و جنس در ترس از موفقیت
	۱۳۳
	۵-۱-۲: بخش دوم: تعامل بین نقش‌های جنسیتی و وضعیت‌های هویت شغلی در ترس از موفقیت: ..
	۱۳۴

- ۳-۱-۵: بخش سوم: تعامل بین نقش‌های جنسیتی و جنس در ترس از موفقیت ۱۳۵
- ۴-۱-۵: بخش چهارم: تعامل بین وضعیت‌های هویت شغلی و جنس در ترس از موفقیت ۱۳۷
- ۵-۱-۵: بخش پنجم: وضعیت‌های هویت شغلی و ترس از موفقیت ۱۳۹
- ۶-۱-۵: بخش ششم: نقش‌های جنسیتی و ترس از موفقیت ۱۴۲
- ۷-۱-۵: بخش هفتم: جنس و ترس از موفقیت ۱۴۴
- ۲-۵: قسمت دوم: بحث و نتیجه‌گیری یافته‌های مربوط به سوالات فرعی تحقیق ۱۴۷
- ۱-۲-۵: بخش اول: رابطه بین نقش‌های جنسیتی و جنس ۱۴۷
- ۲-۲-۵: بخش دوم: وضعیت‌های هویت شغلی و جنس ۱۴۸
- ۳-۲-۵: بخش سوم: نقش‌های جنسیتی و وضعیت‌های هویت شغلی ۱۵۰
- ۳-۵: محدودیت‌های تحقیق ۱۵۳
- ۴-۵: پیشنهادات: ۱۵۴
- ۵-۵: کاربردها: ۱۵۶
- منابع ۱۶۰

چکیده به انگلیسی

ضمائم

- جدول ۱-۴: میانگین، انحراف استاندارد و تعداد آزمودنی‌ها در متغیرهای فاصله‌ای تحقیق: ۱۱۲
- جدول ۲-۴: مقایسه توزیع فراوانی درصد آزمودنی‌ها در نقش‌های جنسیتی با تفکیک جنس در نمونه هنجاری بم و تحقیق حاضر: ۱۱۳
- جدول شماره ۳-۴: توزیع فراوانی تعداد و درصد آزمودنی‌ها در متغیر وضعیت های هویت‌های شغلی: ۱۱۶
- جدول شماره ۴-۴: توزیع فراوانی تعداد و درصد آزمودنی‌ها در متغیرهای نقش‌های جنسیتی و وضعیت های هویت شغلی: ۱۱۸
- جدول شماره ۵-۴: نتایج تحلیل واریانس سه طرفه ترس از موفقیت با متغیرهای نقش جنسیتی، وضعیت‌های هویت شغلی و جنس: ۱۱۹
- جدول شماره ۶-۴: مقایسه اختلاف میانگین ترس از موفقیت در وضعیت های هویت شغلی: ۱۲۱
- جدول شماره ۷-۴: شاخص‌های توصیفی ترس از موفقیت در وضعیت‌های هویت شغلی: ۱۲۲
- جدول شماره ۸-۴: مقایسه اختلاف میانگین ترس از موفقیت در نقش‌های جنسیتی: ۱۲۴
- جدول شماره ۹-۴: شاخص‌های توصیفی متغیر ترس از موفقیت در نقش جنسیتی: ۱۲۵
- جدول شماره ۱۰-۴: جدول محاسبات مجذورکای برای نقش‌های جنسیتی و جنس: ۱۲۸
- جدول شماره ۱۱-۴: جدول محاسبات مجذورکای برای وضعیت‌های هویت شغلی و جنس: ۱۲۹
- جدول شماره ۱۲-۴: جدول محاسبات مجذورکای برای نقش‌های جنسیتی و وضعیت‌های هویت شغلی: ۱۲۹

- نمودار ۱-۴: توزیع درصد آزمودنی‌های زن و مرد در متغیر نقش‌های جنسیتی ۱۱۵
- نمودار ۲-۴: توزیع درصد آزمودنی‌های زن و مرد در متغیر وضعیت‌های هویت شغلی ۱۱۷
- نمودار ۳-۴: مقایسه میانگین‌های ترس از موفقیت افراد در وضعیت‌های هویت شغلی ۱۲۳
- نمودار ۴-۴: مقایسه میانگین‌های ترس از موفقیت افراد در انواع نقش‌های جنسیتی ۱۲۶
- نمودار ۵-۴: مقایسه میانگین‌های ترس از موفقیت زنان و مردان ۱۲۷

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین نقش‌های جنسیتی و وضعیت‌های هویت شغلی و جنس با ترس از موفقیت انجام شده است. سوالهای پژوهش عبارت بودند از:

سؤال ۱: آیا بین نقش‌های جنسیتی، وضعیت‌های هویت شغلی و جنس در ترس از موفقیت تعامل وجود دارد؟

سؤال ۲: آیا بین نقش‌های جنسیتی و وضعیت‌های هویت شغلی در ترس از موفقیت تعامل وجود دارد؟

سؤال شماره ۳: آیا بین نقش‌های جنسیتی و جنس در ترس از موفقیت تعامل وجود دارد؟

سؤال ۴: آیا بین وضعیت‌های هویت شغلی و جنس در ترس از موفقیت تعامل وجود دارد؟

سؤال ۵: آیا بین وضعیت‌های هویت شغلی (دیررس، زودرس، موفق، مغشوش و نامتمایز) در ترس از موفقیت تفاوت وجود دارد؟

سؤال ۶: آیا بین نقش‌های جنسیتی (زنانه، مردانه، دو جنسیتی و نامتمایز) در ترس از موفقیت تفاوت وجود دارد؟

سؤال ۷: آیا بین زنان و مردان در ترس از موفقیت تفاوت وجود دارد؟

سوالات فرعی:

۱- آیا بین نقش‌های جنسیتی و جنس رابطه وجود دارد؟

۲- آیا بین وضعیت‌های هویت شغلی و جنس رابطه وجود دارد؟

۳- آیا بین نقش‌های جنسیتی و وضعیت‌های هویت‌های شغلی رابطه وجود دارد؟

جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان سال چهارم رشته‌های فنی و مهندسی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، ورودی سال ۷۵ بودند که ۴۵۰ نفر با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی برای نمونه تحقیق انتخاب شدند. روش تحقیق، روش توصیفی، از نوع پس رویدادی می‌باشد. برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد نقش‌های جنسیتی، از آزمون ۶۰ ماده‌ای نقش جنسی بم (۱۹۷۴)، در مورد وضعیت‌های هویت شغلی، از آزمون هویت شغلی دیلاس (۱۹۸۱) و برای اندازه‌گیری ترس از موفقیت از آزمون عینی ترس از موفقیت زوکرمن و آلیسون (۱۹۷۶) استفاده شد. برای تحلیل آماری داده‌های پژوهش از آمار توصیفی (میانگین، میانه، انحراف استاندارد، درصد) و از آمار استنباطی (تحلیل واریانس سه طرفه، آزمون تعقیبی شفه) استفاده شد. نتایج تحلیل داده‌های این پژوهش نشان داد که تعامل معنی‌داری بین متغیرهای تحقیق در سوالات تحقیق وجود نداشت، اما اثرات اصلی نقش جنسیتی و هویت شغلی بر ترس از موفقیت معنی‌دار بود؛ به این معنی که افراد در وضعیت هویت شغلی موفق، از کمترین و وضعیت هویت شغلی مغشوش و نامتمایز؛ از بیشترین میزان ترس از موفقیت برخوردار بودند. با اینحال بررسی تفاوت‌های جنسی در ترس از موفقیت، تفاوت معنی‌داری را نشان نداد. یافته‌های مربوط به سوالات فرعی تحقیق نشان داد که بین جنس و وضعیت‌های هویت شغلی رابطه معنی‌داری وجود ندارد، اما بین جنس و نقش‌های جنسیتی رابطه معنی‌داری مشاهده شد. بدین نحو که زنان و مردان، بیشتر در تیپ بندی جنسیتی مربوط به جنس زیستی خود قرار داشتند. در پایان کاربردهایی برای دانشجویان، برنامه ریزان وزارت علوم، والدین و دست‌اندرکاران امور زنان ارائه گردید.

فصل اول

۱- مقدمه:

یکی از مهمترین مراحل رشد مرحله نوجوانی است. این دوره را اغلب تولد دوباره نیز می‌نامند، زیرا فرد، در این دوره، با تغییرات سریع جسمانی، ذهنی و عاطفی تحول می‌یابد، و آنگاه، باید خود را با انتظارات متغیر خود، والدین و اجتماع هماهنگ نماید.

اواخر نوجوانی در بسیاری از افراد، با دوران تحصیل در دانشگاه همراه است و می‌تواند در فرد، تحول رشدی - اجتماعی مهمی را به همراه داشته باشد؛ زیرا در این دوره جهت‌گیری به سوی آینده شکل می‌گیرد. اریکسون^۱ (۱۹۶۸) مهمترین تکلیف فرد در این دوران را، مستحکم کردن هویت ایگو و بدنبال آن کسب «هویت شغلی»^۲ می‌داند؛ از اینرو ضمن اینکه اریکسون، آشفستگی در «نقش جنسیتی»^۳ را یکی از مشکلات بسیار مهم این مرحله می‌داند، عدم تمرکز بر هویت شغلی را نیز بسیار نگران‌کننده می‌داند.

بسیاری از محققان (گراتیونت و ثوربک^۴، ۱۹۸۲، فریتس^۵، ۲۰۰۰) تشکیل هویت شغلی را با نقش جنسیتی و سپس با الگوی رفتار انگیزش پیشرفت^۶ زنان و مردان مرتبط نموده‌اند. از اینرو زنان و مردانی که تحت تأثیر کلیشه‌های نقش جنسیتی، در اواخر نوجوانی و سالیان تحصیل در دانشگاه، قادر به اکتشاف^۷ برنامه‌ریزی شده و تعهد^۸ به ارزشهای شغلی و پرورش احساسات مناسب نسبت به کفایت و صلاحیتشان نباشند، ممکن است نسبت به پیشرفت و موفقیت خودترسی داشته باشند (ماس^۹ ۱۹۸۸؛ به نقل از کالسرنر^{۱۰}، ۱۹۹۶).

1. Erikson

2. occupational identity

3. gender role

4. Grotevant & Thorbeck

5. Frietas

6. achievement motivation

7. exploration

8. commitment

9. Muss

10. Kalsner

این فرایند اجتماعی شدن متفاوت، زنان و مردان را مطابق با نقش جنسیتی که جامعه برای او مناسب می‌داند، به انتخاب ارزشها و اهداف متفاوت پیشرفت و موفقیت هدایت می‌تواند. چنانچه مردان به شکل دهی احساسی روشن از هویت در حیطه شغل و زنان به تمرکز در حیطه پیوندگرائی، تشویق می‌شوند. بنابراین چون موفقیت و پیشرفت با نقش جنسیتی مردانه مرتبط شده است، زنان پیشرفت محور (با انگیزه پیشرفت بالا)، با تعارض بین زنانگی و آرزوهای پیشرفت روبرو می‌شوند. و ادراک آنها در از دست دادن زنانگی به هنگام موفقیت، موجبات بروز «انگیزه اجتناب از موفقیت»^۱ یا «ترس از موفقیت»^۲ را فراهم می‌نماید (سلیلی^۳، ۱۹۹۶). این تحقیق قصد دارد زوایای این سازه را از چشم‌انداز رشدی - انگیزشی اجتماعی بررسی نماید.

1. motive to avoid success

2. fear of success

3. Saliii